

Skogsbilvägar och miljöhänsyn

Skogsbilvägar och miljöhänsyn

Skogsbilvägar kan ha en stor påverkan på omgivande miljö, och därför är det viktigt att rätt miljöhänsyn tas. Här finns en sammanfattning av den miljöhänsyn du som tjänsteman, skogsägare eller vägentreprenör ska ta vid nyanläggning eller underhåll av skogsbilvägar, för att minimera de störningarna som kan uppkomma. Innan nybyggnation eller restaurering av väg ska en naturvärdesbedömning genomföras och dokumenteras, samt samråd ske med Skogsstyrelsen, bortsett från vid mindre åtgärder där inga natur- eller kulturlämningar berörs. Om en fornlämning eller ett fornlämningsområde berörs måste tillstånd ansökas hos länsstyrelsen. Gör detta i god tid då handläggningstiden kan vara flera månader. Registrerade lämningar hittar du i Fornsök på Riksantikvarieämbetets hemsida, www.raa.se.

Miljöhänsyn är ett samlingsbegrepp för följande:

- Naturhänsyn = hänsyn till biologisk mångfald, mark och vatten.
- Kulturrehänsyn = hänsyn till forn- och kulturlämningar.
- Social hänsyn = hänsyn till friluftsliv, rekreation och närboende.

Naturhänsyn

Hänsyn ska tas till naturmiljön och skador ska undvikas eller begränsas. När du anlägger skogsbilväg är det viktigt att den får en genomtänkt placering i terrängen så att miljöpåverkan ur energisynpunkt och ur naturvårdssynpunkt minskar. En väl fungerande skogsbilväg minskar längden av basväg för skogsmaskinerna i skogen. Körning med skogsmaskiner på basväg ger en högre energiförbrukning och risk för skador på den omgivande miljön än vid körning med timmerlastbil på en befintlig skogsbilväg. Placera vägen på mark med god naturlig dränering mellan sänkor och höjdryggar (där finns det ofta material i marken att använda till vägen), samt så att vägen underlättar de transporter som behövs i omkringliggande skogsområden.

MARK MED HÖGA NATURVÄRDEN

Låt områden med höga naturvärden vara orörda vid vägarbete. Här ges några exempel:

Hagmark.

Sumpskog med lövträd.

Sumpskog med gran och lövträd.

Gransumpskog.

Tallmosse.

Öppen våtmark.

HÄNSYN TILL BLÖT MARK MED NATURVÄRDEN

Anlägg och underhåll väg så att påverkan på våtmarker och sumpskogar minimeras. Det är viktigt att de varken dräneras eller däms upp. Här nedan ges ett exempel på hur vägar intill blöta områden med höga naturvärden kan hanteras.

Trumman under en väg har vuxit igen, vägen är nu översvämmad med vatten och behöver göras iordning.

På ena sidan av vägen ligger en sumpskog som har naturvärden som är beroende av att marken även i fortsättningen är blöt.

I arbetet med att göra jordning vägen byts trumman ut eller rensas. För att inte trumman ska avvattna sumpskogen läggs massor upp till en vall i kanten av sumpskogen. Då bibehålls vattennivån i sumpskogen, samtidigt som det vatten som rinner mot vägen kan passera genom trumman.

TRÄD MED HÖGA NATURVÄRDEN

Spara om möjligt intilliggande träd och buskar med höga naturvärden, akta stammar och rötter vid grävning samt körning med tunga maskiner. I undantagsfall går det att göra högstubbe eller fälla naturvärdesträd, som då ska lämnas kvar.

Exempel på träd och buskar med naturvärden:

- Avvikande grova, gamla träd eller träd som vuxit långsamt (senvuxna).
- Träd med fågelbo inuti eller på trädet, och träd med grovgrenig krona lämplig för rovfågelbo.
- Ihåliga träd, träd med tickor eller stora rötkvistar.
- Grov hassel och grova aspar.
- Träd och buskar som ger blommor och bär, exempelvis sälg, rönn, oxel, lönn, lind, hägg, fågelbär, vildapel, alm, en och hagtorn.
- Träd med spår av brand (brandljud).
- Träd med tydliga äldre kulturspår, exempelvis hamlade träd.

Här ges några bildexempel på naturvärdesträd och buskar:

Gammal tall med bohål.

Gammal ek.

Äldre hasselbuske.

Träd och buskar med blommor och bär (på bild olvon).

HANTERING AV DÖD VED

Döda träd har särskilt höga naturvärden, många ovanliga arter är beroende av död ved som livsmiljö eller för att hitta mat. Träd som varit döda i mer än ett år ska alltid sparas. Undvik om möjligt att anlägga väg där det finns rikligt med död ved, i undantagsfall kan veden flyttas, undvik att köra på den. Om döda stående träd intill vägen bedöms vara en säkerhetsrisk kan de kapas till högstubbar eller fällas och ska då lämnas kvar.

Stående och liggande död ved är en viktig livsmiljö för många fåglar, insekter, mossor, svampar och lavar.

HÄNSYN TILL JORDBRUKSMARK/ FÖRE DETTA JORDBRUKSMARK

Lägg inte massor på och akta jordbruksmark/före detta jordbruksmark, där det ofta finns ovanliga blommor på marken.

Solvända och tjärblomster.

Slättergubbe vid väggkant.

HÄNSYN TILL VATTEN

Sjöar och vattendrag är särskilt värdefulla miljöer i skogslandskapet. Vid arbete med diken samt i närheten av sjöar och vattendrag är det viktigt att undvika slamtransport, inte skapa vandringshinder och att inte påverka botten på vattendrag. Tidpunkten för åtgärden är väsentlig. Slam som når naturliga vattendrag och sjöar kan förstöra insekts- och fisklivet långt ner i nedströms liggande vatten. Med slamm följer också näring och tungmetaller. Nyttja gärna skogen som översilningsområde för att minska slamtransporten.

Vattendrag är korridorer i landskapet som utnyttjas av insekter, fiskar, fågel och vilt för flytt- och vandringsvägar. Vandringshindrande vägpassager ställer till det för de flesta vattenlevande djur som behöver öppna vattenvägar för att kunna sprida och fortplanta sig.

Vattendrag = Bäckar och åar som är vattenförande större delen av året, under normalår. Bredden kan vara från cirka 0,5 meter och uppåt. Ingår gör även bäckar som är rätade (kan då se ut som diken men hanteras som vattendrag).

Diken:

- Diken får inte mynna direkt i vattendrag, sjö eller annan vattenmiljö (exempelvis våtmarker med höga naturvärden).
- Gör slamfällor för att undvika skador på omgivande biotoper. Det kan till exempel vara en grop vid ändan av ett dike, eller en fälla där vattnet passerar på bredden innan det når exempelvis en bäck.
- Låt vägdikets vatten infiltreras på skogsmark genom flera utlopp, då undviks höga vattenflöden och risker för att finmaterial transporteras ut i naturliga vattendrag.

Passage över vattendrag och dike:

- Att anlägga passage över vattendrag är tillståndspliktig verksamhet, är medelvattenföringen över 1 kubikmeter per sekund ska ansökan lämnas till miljödomstolen, är den lägre görs anmälan till länsstyrelsen.
- Om väg måste dras över vattendrag eller dike, dimensionera broar, valv och trummor så att de inte orsakar erosion eller blir vandringshinder.
- Utför arbetet under lågflödesperioder, då minskar risken för kraftig grumling. Finns känsliga arter ska särskild anpassning ske.
- Lämna botten orörd, liksom så stor del av vattenområdet som möjligt (det område som täcks av vatten vid högsta förutsägbara vattenstånd). Genom att röra så lite som möjligt i befintlig botten kan man minimera grumling och även motverka risk för framtida erosionsproblem.

- Erosionsskydd vid diken anläggs alltid vid vattenpassager.
- Behåll vattendragets befintliga botten, lutning, bredd, djup och strömhastighet.
- Bygg bro, valvbåge eller halvtrumma över vattendrag. Öppningen ska utöver vattnet även rymma minst den ena strandremsan. Öppningen ska vara minst motsvarande lika bred som vattendragets naturliga bredd vid normalt vattenstånd, multiplicerat med 1,2.
- Om vattenhastigheten är mycket låg och vattendraget har liten lutning kan man välja en väl dimensionerad heltrumma som grävs ner i botten så att ett naturligt bottenstruktat över tid strömmar in. Trumma ska inte användas om vattenhastigheten är hög eftersom det då kan uppstå turbulens i vattnet som gör det svårt för djuren i vattnet att förflytta sig.
 - Vägtrummor på lätteroderad mark ska inte läggas brantare än 1:25.
 - Om det finns risk för erosion görs en skålförmig ränna/grop på uppströmssidan av trumman, vars väggar täcks med sten grövre än 5 cm och med en tjocklek av minst 30 cm. På nedströmssidan läggs stenblock för att minska strömhastigheten.
 - Undvik fritt fall på trummans utloppssida då det medför vandringsstopp för fiskar och många andra arter, många arter behöver att trumman ligger an mot botten för att kunna passera.
 - Vattendjupet i trumman bör inte understiga 20 cm, det kan annars vara för grunt för vandring.

Valvbåge över bäck.

Trumma som utgör vandringshinder för djuren i bäcken.

Kulturhänsyn

Forn- och kulturlämningar är mycket viktiga att känna till för den som utför arbete med skogsbilväg. Fornlämningar har ett starkt lagskydd och man måste söka tillstånd hos länsstyrelsen för ingreppet. Detta gäller såväl registrerade som oregistrerade fornlämningar. Utan tillstånd får man inte rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller på annat sätt skada fornlämningarna. Detta gäller även inom det lagstadgade skyddsområdet som omger varje fornlämning. Är det en övrig kulturhistorisk lämning som berörs så får man inte gräva närmare lämningen än 2-5 meter. Detta gäller även för vägrestaurering såvida man inte fått tillstånd då vägen byggdes.

För mer information om hur du arbetar med forn- och kulturlämningar:

Se branschgemensamma riktlinjer som är framtagna av skogsbruket och Skogforsk. Gå in på: www.skogforsk.se för att läsa mer.

Bronsåldersgrav, ett exempel på en fornlämning.

Husgrunden från ett torp.

Social hänsyn

Akta stigar och leder, samt upplevelseplatser så som utsiktspunkter och rastplatser. Gör vägen och vägområdet estetiskt tilltalande, ta exempelvis bort träd och sly som tryckts omkull. När eventuella mötesplatser och parkeringsfickor anläggs, tänk även utifrån ett socialt perspektiv.

Hänsyn vid slåtter och röjning av vägkanter

Vid slåtter och röjning av vägens kanter är det viktigt att ha miljövårderna intill vägen i åtanke. Ofta utgör vägkanterna viktiga livsmiljöer för blommor, bin, humlor och fjärilar. Förutom att vara livsmiljö för dessa arter ger vägkanterna möjligheter för arterna att förflytta sig och sprida sig, i ett landskap där det ofta numera kan vara långt mellan hagmarker där många blommor och insekter annars förekommer. Därför har vägkanterna ett högt värde för den biologiska mångfalden. En återkommande slåtter gynnar blommorna som växer där. Viktigt är dock att inte slå vägkanterna förrän blommorna har blommat, gett mat till insekterna och hunnit fröa av sig, oftast inte förrän i augusti. Det finns emellertid undantag. Förekommer invasiva arter, så som blomsterlupin, slås de växterna tidigare då de annars breder ut sig och tar över växtplatserna för många skyddsvärda arter.

Intill vägen kan det även finnas forn- och kulturlämningar, särskilt intill äldre vägar. Om röjning eller slåtter sker av vägkanten är det oerhört viktigt att inte dessa lämningar störs, exempelvis genom att stenar körs emot och flyttas.

